

Europeiseringen av Stockholms universitet

Några reflektioner

Ulrika Mörth

Inledning

Europeisering kan förstås på flera olika sätt. I forskningen om EU under 1990-talet och de första åren på 2000-talet åsyftades ofta en enkel kausal relation mellan EU och medlemsstaterna (Cowles et al. 2001). Lite förenklat gick den ut på att EU påverkade nationell politik i form av en politisk och juridisk standardiseringsprocess. Den enkla förklaringsmodellen byttes snart ut mot en mer komplex bild av EU och medlemsstaterna (Featherstone & Radaelli 2003). EU:s lagstiftning påverkade medlemsstaterna, men hur och i vilken omfattning berodde bland annat på nationella institutioner och politisk resonans. Politiska reformidéer om avregleringar av den offentliga sektorn spreds från medlemsstaterna till EU (Mörth 2008).

Lite så tänker jag även kring temat för *Statsvetenskaplig tidskrift* om europeiseringen av våra universitet. Universitet har en inre dynamik och reagerar på olika omvärldshändelser. Med europeisering menas i denna text huvudsakligen hur Stockholms universitet hanterade ett ökat fokus på EU och europeisk politik i ljuset av att Sverige blev medlem av EU. Ett annat tongivande begrepp under 1990-talet och under första halvan av 2000-talet var internationalisering. Det var ett viktigt begrepp inom forskningen och utbildningen (Goldmann et al. 1999). Internationalisering handlade också om en reformagenda för universiteten i Sverige. På Stockholms universitet var devisen att forskningen skulle vara nationellt ledande och internationellt framstående, en devis som fortfarande är aktuell.¹ Alla tjänster skulle tillsättas i konkurrens. Forskarna uppmuntrades att publicera på engelska i internationellt välrenommerade och

1 Se till exempel Strategier för Stockholms universitet 2023–2026, tillgängligt på <https://medarbetare.su.se/download/18.6e819c2d18d872f98df3cf13/1708695755926/Strategier%20f%C3%B6r%20Stockholms%20universitet%202023-2026.pdf>.

referentgranskade tidskrifter. Universiteteten var inne i en ganska omvälvande förändringsprocess som förstärktes av Bologna-processen som beslutades 1999 (se till exempel Dahl et al. 2009) och autonomireformen som lades fram av Daniel Tarschys 2008 (SOU 2008:104).

Jag kommer inte här att närmare diskutera dessa processer, men de visar på den komplexitet som universiteten genomgick under andra halvan av 1990-talet och första årtiondet under 2000-talet. Stockholms universitet karakteriseras av att vara ett decentraliserat lärosäte vilket innebär att förändringsprocesser framför allt skett inom de olika institutionerna. Min ambition är därför att skriva om mina reflektioner kring denna europeiseringsprocess som ung och sedermera etablerad forskare och lärare i statsvetenskap med särskilt inriktning på europeisk politik. Den 31 maj 1996 försvarade jag min avhandling om det framväxande europeiska teknik- och forskningssamarbetet under 1980-talet och hur Sverige deltog i uppbyggnaden av ett teknologiskt starkt Europa för att möta konkurrensen från USA och Japan (Mörth 1996). Elva år senare blev jag professor i statsvetenskap med inriktning på europeisk politik. Det är från de åren och erfarenheten jag utgår ifrån för att fånga europeiseringsprocesser på Stockholms universitet. Jag fokuserar på de första 5–10 åren från det svenska EU-medlemskapet och särskilt om framväxten av forsknings- och utbildningsområdet europeisk politik eller Europapolitik.

Det är framför allt fem viktiga forsknings- och utbildningsprocesser av ett ökat fokus på EU som jag vill lyfta fram; bildandet av SNES – det svenska nätverket för Europaforskning i statsvetenskap–, Europamagisterutbildningen, nya europeiska forskningsnätverk, forskningen på SCORE (Stockholm centrum för forskning om offentlig sektor) och ökade kontaktytor mellan forskare och praktiker.

SNES, magisterutbildning och nya europeiska forskningsnätverk

Min tid som doktorand hade varit en ganska ensam tid eftersom i princip ingen på Statsvetenskapliga institutionen forskade om europeisk politik, eller ännu mindre om EU/EG-samarbetet. På Statsvetenskapliga institutionen fanns under 1990-talet kurser om komparativ politik, och jag minns särskilt hur jag som grundstudent läste om fransk politik och andra utländska politiska system. Mitt intryck var att med undantag av ett fåtal personer på institutionen, framstod EG/EU som något svårbegripligt och som framför allt rörde forskare och lärare som sysslade med internationell politik. Jag fick höra av en senior kollega att EU var en "historisk parentes" med innebörden att detta var inget ämne som rörde några centrala politologiska frågor, eller något man borde fördjupa sig närmare i. En del kollegor såg europeisk politik som ett framväxande utbildnings- och forskningsområde, av typen "area studies", som institutionen borde

undervisa om men som knappast kunde engagera någon större skara av lärare och forskare. Det fanns också de som uppfattade europeiseringen och internationaliseringens genomgripande förändringar av nationalstaten, och ett tidigt exempel är den lärobok som Kjell Goldmann tog initiativ till och som gavs ut 1999 (Goldmann et al. 1999, se även Goldmann 2003).

I ett annat hus, södra huset, på Stockholms universitet hade man sedan länge forskat och undervisat om EG, och då särskilt om marknadsrätt och andra rättsnormer inom Europarätt under ledning av Ulf Bernitz.² 1990 inrättades Institutet för Europeisk rätt på den Juridiska fakulteten på Stockholms universitet.³ Fast det visste jag inget om förrän flera år senare. Det fanns i princip inget samarbete mellan institutionerna över fakultetsgränserna. Det ändrades i och med att det svenska nätverket för Europaforskning i statsvetenskap, SNES, bildades, ett samarbete som presenteras mer utförligt av Sverker Gustavsson i detta temanummer. SNES ingår i sin tur i två andra nätverk med jurister och ekonomer. Det var alltså en nationell organisering och samarbete som gjorde att vi lokalt på Stockholms universitet kom att intressera oss för varandras forskning om EU. Det var också genom SNES som statsvetare med ett intresse för Europapolitik erbjöds nya samarbetsmöjligheter och med ekonomiska medel för att ordna konferenser, till exempel. Jag hade dock ingen stor roll i bildandet av SNES, men kom med tiden att ingå i dess styrelse när Kjell Goldmann gick i pension. Jag var med på mötet då SNES bildades. Vi satt på en kursgård utanför Uppsala och det kändes högtidligt och väldigt lärorikt att träffa professorer från de olika statsvetenskapliga institutionerna. Jag hade nyligen disputerat och träffade nu min opponent, professor Janerik Gidlund, och pratade med honom och de andra professorerna om forskningspolitik.

SNES blev väldigt viktigt för den lokala forskningsmiljön på statsvetenskapen i Stockholm. Vi hade nu lokala ekonomiska medel för att ordna workshops och åka på resor till konferenser med Europatema. Jag reste med magisterstudenter till SNES-konferenser till bland annat Göteborg och Umeå. Kjell Goldmann och jag gjorde också vad man närmast kan kalla europeiska "bildningsresor" tillsammans med doktorander från institutionen. Vi åkte till Bryssel och besökte bland annat Europaparlamentet och Hadar Cars.⁴ Jag minns särskilt den första vårsparrisen i matsalen i Europaparlamentet. Vi besökte forskare och ordnande gemensamma seminarier på EUI ("European University Institute") i Florens, Birmingham (där vi bland annat träffade Judy

2 Ulf Bernitz publikationer är omfattande och sträcker sig över nära 60 år. För en översikt av hans vetenskapliga gärning, se <https://www.su.se/juridiska-institutionen/nyheter/professor-emeritus-ulf-bernitz-in-memoriam-1.620784>.

3 <http://www.institutetforeuropeiskratt.se/>.

4 Hadar Cars var Europaparlamentariker mellan åren 1995–1999, se https://www.europarl.europa.eu/meps/sv/2108/HADAR_CARS/history/4.

Batt och Anand Menon) och ordnade workshop med Beate Kohler-Koch i Mannheim.

Europeisering var ett centralt forskningsbegrepp under 1990-talet och tidigt 2000-tal. Kjell Goldmann ledde forskningsprojekt på temat europeisering och gav ut flera viktiga publikationer (Goldmann 2001a; 2001). På institutionen fanns en ganska stor grupp av doktorander som skrev avhandlingar på temat europeisering och internationalisering (Agné 2004; Aggestam 2004; Britz, Herolf 2004; Eriksson 2006; Hellman 2006; och Cisneros Örnberg 2009). Vi ordnade årliga vårkonferenser i Europapolitik tillsammans med Karl Magnus Johansson på den nybildade Södertörns högskola.

På utbildningssidan startade Statsvetenskapliga institutionen 1997 en Europamagister. Jag blev ansvarig för den ettåriga utbildningen och hade förmånen att samarbeta med Kjell Goldmann och Diane Sainsbury. Vi hade ett stort söktryck och många av våra studenter är idag etablerade forskare eller tjänstepersoner i Sverige och inom EU. Institutionen erbjöd sedermera ett masterprogram med inriktning på Europapolitik. Institutionen ger fortfarande en masterkurs om EU som politiskt system som går tillbaka till kursutbudet vi hade på Europamagistern. Flera kurser med namnet Europapolitik och "European politics" har också getts på institutionen sedan andra halvan av 1990-talet.

Lite paradoxalt var det under flera år under framför allt 1990-talet som forskare och lärare i USA ansågs vara de främsta uttolkarna om EG. Debatten mellan huruvida EG/EU skulle förstås och förklaras utifrån mellanstatlighet eller överstatlighet är ett tydligt exempel på hur den amerikanska forskningen dominerade i Sverige och andra länder i Europa. Det var till den amerikanska organisationen ECSAs ("European Community Studies Association", som numera heter EUSA) årliga konferenser man åkte för att lära sig något nytt om EG/EU. Vi satt och lyssnade i Seattle, Chicago eller Charleston på Andrew Moravcsik (professor vid Harvard) och andra amerikanska forskare om hur EU fungerade. Det var på något sätt en ständig kamp på dessa konferenser om vilken av de s.k. "grand theories" som hade störst förklaringskraft för att förklara den europeiska integrationsprocessen. Detta kunde i varje fall jag uppleva som ganska trööstlöst eftersom teorierna handlade om skilda analytiska utgångspunkter och empiriska praktiker samt att det inte var tydligt i någon av dem vad som mer precist skulle förklaras och med vilka variabler.

Jag hade möjligheten att ställa sådana kritiska frågor när jag var i Berkeley hösten 1992 och träffade både Ernst B. Haas, nestorn inom europeisk integrationsforskning, och Philippe Schmitter på Stanforduniversitet, som är den andra generationens uttolkare av den s.k. neofunktionalismen som Haas utvecklat i slutet av 1950-talet (Haas 1958). Det gjorde jag inte. Jag minns i stället en trevlig lunch med Haas på fakultetsklubben. Jag var ju doktorand och var mest tacksam över att få vara i en dynamisk forskningsmiljö. Workshopen som jag deltog i på Stanford, som hölls av Schmitter, var också väldigt givande

för en doktorand från Sverige som hade få kollegor hemmavid att tala med om EG/EU. Jag satt i biblioteket i Berkeley och tog fram böcker och artiklar av olika amerikanska forskare om EG-samarbetet och hur detta samarbete kunde förklaras.

Flera år senare flyttade Schmitter till EUI i Florens och det sammanföll med att EUI kom att bli ett viktigt forskningscentrum för europaforskningen och även för svenska forskare och doktorander i och med det svenska EU-inträdet. Nu åkte amerikanska forskare till Europa och särskilt då till EUI. Det var på den lokala pizzerian i den lilla byn Fiesole man kunde stöta på Schmitter och andra forskare från USA och övriga Europa. Jag kommer ihåg ett sådant tillfälle då jag för första gången åt pizza med rucola på pizzerian i Fiesole tillsammans med bland annat Adrienne Héritier och Tanja Börtzel. Jag minns inte vad vi pratade om (annat än att jag förstod på deras samtal att Tanja hade varit Adriennes doktorand). Det var rucolan jag kommer ihåg allra tydligast för den fanns inte på pizzorna i Stockholm under det sena 1990-talet och det tidiga 2000-talet.

Det fanns under 1990-talet en frustration hos en del forskare i framför allt Storbritannien över denna amerikanska dominans inom det framväxande forskningsfältet. Helen Wallace och William Wallace gav ut flera viktiga läroböcker, särskilt om policyprocesser i EU (Wallace & Wallace 1996). Jag vistades i olika perioder på CEPS i Bryssel ("Center for European Policy Studies") under 1990-talet där William Wallace under många år var direktör.⁵ På seminarier uttrycktes ofta ett ökat behov av att förstå beslutsprocesser utifrån mer praktisknära processer och historiska kontexter. Det räckte inte längre att arbeta med generaliserbara teorier om övergripande drivkrafter bakom den europeiska integrationen. På CEPS möttes forskare och praktiker på seminarier om skilda ämnen, bland annat om den framväxande försvarsmaterielmarknaden. Jag fick lyssna på generaler från NATO och ekonomer från EU och det gav onekligen en mer praktisknära förståelse för de nya dynamikerna efter slutet av kalla kriget.

Under andra hälften av 1990-talet fick även tyska forskare ett större genomslag i forskningen och undervisningen. Breda samhällsteoretiker som Jürgen Habermas deltog aktivt i forskningsdebatten om EU:s demokratiska legitimitet (se till exempel Habermas 1998). I den framväxande europaforskningen fanns också tunga namn som Fritz Scharpf, Thomas Risse, Tanja Börtzel, Beate Kohler Koch och Adrienne Héritier. Legitimitet, invävdhet, "governance", flernivåsystem, mjuk normgivning och deliberativ demokrati var tongivande begrepp i denna andra våg av forskning och undervisning om EU. Det var också begrepp som plockades upp av EU:s institutioner, inte minst "governance" (se till exempel EU-kommissionen 2001).

5 Jag lyckas inte hitta under vilka år han var direktör för CEPS. Jag var där i olika omgångar mellan 1997–1999.

Betydelsen av EUI i Florens innebar något nytt i det att studiet av EU krävde mer av tvärvetenskaplig forskning. Nya europeiska nätverk etablerades genom vistelser på EUI och genom nya satsningar inom EU på forskningsprogram. Vi träffade historiker, sociologer, jurister och forskare från andra inriktningar i statsvetenskap, inte minst politisk teori, för att diskutera europeisk politik. Erik Oddvar Eriksens och John Fossums EU-program, CIDEL,⁶ illustrerade hur hela spektret av statsvetenskap aktiverades i frågor om EU:s demokratiska legitimitet. Det tidiga 2000-talet var början på hur EU finansierade större europeiska samhällsvetenskapliga forskningsprogram och CIDEL var ett viktigt sådant. Flera seminarier om projektet hölls på EUI i Florens och jag kommer särskilt ihåg ett sådant då Philippe Schmitter deltog, men nu mer som åhörare snarare än den som höll i diskussionen.

På Stockholms universitet blev SCORE, Stockholm centrum för forskning om offentlig sektor, en viktig forskningsmiljö för medverkan i dessa europeiska forskningsnätverk.

SCORE

På Stockholms universitet bildades i början av 1990-talet mellan handelshögskolan i Stockholm och Stockholms universitet, SCORE, Stockholm centrum för forskning om offentlig sektor.⁷ Jag kom att spendera nära tio år på SCORE, först som post dok 1996–1997 och sedan som forskningsledare fram till 2005. Den offentliga sektorn stod i centrum för forskningen och hur olika europeiseringsprocesser och reformagendor, som ”New Public Management”, förändrade styrningen av den. Det var på SCORE som intresset och EU-kompetensen kom att bli framträdande på Stockholms universitet, och då inom samhällsvetenskapliga ämnen, och särskilt avseende den svenska statsförvaltningen och EU. Seminarierna och forskningen om statsförvaltningen och EU fick stort genomslag och följdes av såväl forskare som praktiker. Det som lyftes fram av denna forskning, och som jag uppfattade som ett viktigt bidrag, var särskilt den invädda förvaltningen och hur staten fragmenterades men också återskapades genom EU:s nätverksprocesser (se till exempel Jacobsson & Sundström 2006; Vifell 2006).

SCORE hade också forskning om reglering och här vill jag särskilt lyfta fram forskningen om mjuk reglering och styrning i EU. Flera forskare på SCORE deltog utöver deltagandet i CIDEL även i NEWGOV (”New Modes of Governance”). Det var ett stort och viktigt forskningsprogram, finansierat av EU, under det tidiga 2000-talet. Det leddes av Brigid Laffan, professor på University College

6 CIDEL – *Citizenship and Democratic Legitimacy in the European Union*, var ett forskningsprojekt mellan 10 olika deltagare från sex olika europeiska länder inom det femte ramprogrammet i EU, 2003–2005). För mer information se <https://www.sv.uio.no/arena/english/people/aca/erikoer/>.

7 <https://www.su.se/stockholms-centrum-for-forskning-om-offentlig-sektor/>.

Dublin och numera professor på EUI.⁸ Hon var mycket uppmuntrande och avslutningen av programmet som hölls på EUI var mycket inspirerande. 2004 var jag redaktör för en antologi om mjuk styrning och reglering i vilken bland annat Kerstin Jacobsson bidrog med ett kapitel om reglering och styrning av EU:s sysselsättningspolicy (Mörth 2004; Jacobsson 2004).

SCORE var ett slags nav i ett omfattande transnationellt forskningsnätverk med förgreningar till SCANCOR⁹ på Stanford i USA med nära forskningskontakter med EUI i Florens, ARENA¹⁰ i Oslo, CBS ("Copenhagen Business School"), olika institut i Paris, inte minst genom sociologen Marie-Laure Djelic, och med forskare från LSE ("London School of Economics"). Peter Miller från LSE var gästforskare på SCORE och en kortare vistelse på SCORE gjorde även Beate Kohler Koch från universitetet i Mannheim. Det är bara några minnesbilder från tiden på SCORE.

Utöver dessa internationella kontakter blev vistelsen på SCORE väldigt värdefull eftersom den erbjöd så många olika vetenskapliga perspektiv på EU, inte minst om hur alla organisationer är ständigt sysselsatta med legitimeringsstrategier. De är särskilt intressanta att studera när den politiska retoriken och den politiska praktiken inte går ihop eller som Nils Brunsson karaktäriserar som organiserat hyckleri (1989). Det fanns statsvetare, minns jag, som hade lite svårt för den typen av analys och det tror jag berodde på ordet "hyckleri". Jag tolkar "organiserat hyckleri" som ett sätt för en komplex organisation att helt enkelt kunna hantera intressekonflikter samtidigt som organisationen behöver fungera och fatta beslut. I ett flernivåsystem behöver organisationen, EU, förhålla sig till flera olika processer och reformagendor som ofta står i konflikt med varandra. Ett sätt att hantera denna komplexitet som ofta innebär ett glapp mellan retorik och handling är att organisationen behöver reflektera olika processer samtidigt. Jag tror inte att jag kunnat skriva min docentbok om europeiskt försvarsmaterielsamarbete utan det grundläggande antagandet inom institutionell organisationsteori (Brunsson 1989; Mörth 2003).

SNES och SCORE kom att förstärka varandra. SNES handlade tydligt om att stärka den svenska Europaforskningen medan SCORE handlade om forskning om offentlig sektor där studiet av EU kom in som allt viktigare förändringskraft av den offentliga sektorn. SNES var informellt medan SCORE hade en tydligare formell struktur. Doktorander på institutionen som var en del av såväl lokala som nationella SNES-aktiviteter var också aktiva på SCORE.

SNES och SCORE hade båda politiskt stöd i den meningen att riksdagen och regeringen allokerade medel till de båda verksamheterna. Jag var för junior för att ha varit med i dessa samtal om SNES eller SCORE, men jag förstod att det

8 Tyvärr hittar jag ingen hemsida för NEWGOV, men se <https://www.eui.eu/people?id=brigid-laffan>.

9 SCANCOR står för "Scandinavian Consortium for Organizational Research", <https://scancor.org/>.

10 ARENA – "Centre for European Studies" bildades 1994, <https://www.sv.uio.no/arena/english/>.

fanns tongivande professorer som aktivt verkade för att stärka EU-forskningen i Sverige och att inrätta ett tvärvetenskapligt center för forskning om den offentliga sektorn. Det var sedan lärosätena och de enskilda forskarna som utformade organiseringen av forskningen och vilken forskning som skulle bedrivas. Det var på sätt en dynamisk period inte bara inom lärosätena, utan också mellan forskare och praktiker.

Ökade kontaktytor mellan forskare och praktiker

Det fanns från mitten av 1990-talet ökade kontaktytor mellan forskare och praktiker. Jag deltog som ung forskare i flera träffar tillsammans med statsvetare från andra institutioner på utrikesdepartementet med ambassadör Gunnar Lund. Det var informella samtal och hade karaktären av seminarier om intryck vi hade om det som hände inom EU. Gunnar Lund var mycket intresserad av hur vi som forskare uppfattade olika processer. Det fanns ett behov av kunskap om denna komplexitet mellan forskarna och praktiker. De, som vi, hade behov av att hitta sätt att förstå komplexiteten i att vara medlem av EU. Jag minns när Magnus Jerneck och jag var inbjudna till konstitutionsutskottet i Riksdagen och hur begreppet "governance" väckte stor nyfikenhet bland ledamöterna.

Ett formaliserat samarbete mellan forskare och praktiker var bildandet av myndigheten SIEPS, Svenska institutet för europapolitiska studier. Myndigheten SIEPS bildades 2008 och hade till en början lokaler på Stockholms universitet.¹¹ Jag satt i styrelsen under några år tillsammans med andra forskare och tjänstepersoner. Det utlystes bland annat forskningsmedel som vi beslutade om. Mats Hellström var ordförande för styrelsen och vi hade intressanta sammanträden och goda luncher på landshövdingensresidenset på Slottsbacken.

Den inre dynamiken

Det svenska EU-medlemskapet innebar ett ökat kunskapsbehov som vi framför allt hanterade genom att erbjuda nya kurser inom ramen för en Europamagisterutbildning. För forskningen fick det lite olika avtryck. Ett mer informellt och nationellt nätverk i form av SNES, som också påverkade den lokala miljön på framför allt Statsvetenskapliga institutionen. SNES innebar också att utbildning och forskning inom andra vetenskapliga discipliner, inte minst på juridicum i Stockholm, uppmärksammades. För jurister hade ju marknadsrätt varit viktigt i decennier men det är först i och med EU-inträdet som jag, i varje fall, börjar förstå vidden av den komplexa relationen mellan juridik och politik i EU. Forskningen om EU och Europapolitik öppnade nya samarbetsformer och forskningsmöjligheter, inte minst vistelser på EU i

11 <https://sieps.se/om-sieps/om-oss/>.

Florens. SCORE, som bildats för att forska om offentlig sektor, utvecklades till en stark forskningsmiljö om EU. SCORE blev ett viktigt nav för deltagandet i europeiska forskningsprogram. Det visar, tycker jag, på vikten av att satsa på dynamiska forskningsmiljöer och att forskning och utbildning av hög vetenskaplig kvalitet inte låter sig styras på något enkelt sätt. Universitet reagerar på olika omvärldshändelser utifrån den inre dynamiken. Det är den jag försökt fånga under europeiseringens första tid.

Det är också en personlig berättelse om mina formativa år som lärare och forskare. När jag funderat på dessa år inför skrivandet av denna text är det kanske alla dessa möten och matminnen som jag minns allra starkast. Lunchen med Ernst B. Haas på fakultetsklubben i Berkeley, sparrisen i matsalen i Europaparlamentet med Hadar Cars och Kjell Goldmann, rucolan på pizzan i Fiesole och samtalet mellan den tidigare doktoranden Tanja Börtzel och handledaren Adrienne Héritier, träffarna på utrikesdepartementet med Gunnar Lund och den vackra matsalen på landshövdingensresidenset i Stockholm. Det är dessa möten över en bit mat som ledsagat mig genom denna nostalgitripp eller "trip down memory lane".

Referenser

- Aggestam, Lisbeth, 2004. *A European Foreign Policy? Role Conceptions and the Politics of Identity in Britain, France and Germany*, doktorsavhandling i statsvetenskap vid Stockholms universitet, 91-7265-964-5.
- Agné, Hans, 2004. *Democracy Reconsidered. The Prospects of its Theory and Practice during Internationalisation – Britain, France, and Germany*, doktorsavhandling i statsvetenskap vid Stockholms universitet, 91-7265-964-5.
- Britz, Malena, 2004. *The Europeanization of Defence Industry Policy*, doktorsavhandling i statsvetenskap vid Stockholms universitet, 91-7265-916-5.
- Brunsson, Nils, 1989, *The Organization of Hypocrisy: Talk, Decisions and Actions in Organizations*, London: Wiley.
- Cowles Green, Maria, James Caporaso & Thomas Risse, 2001. *Europeanization and Domestic Change: Transforming Europe*. Itaca: Cornell University Press.
- Dahl, Bettina, Lien, Eirik & Lindberg-Sand, Åsa 2009. "Conformity or confusion? Changing higher education grading scales as a part of the Bologna Process: the cases of Denmark, Norway and Sweden", *Learning and Teaching: The International Journal of Higher Education in the Social Sciences*, 01. 2(1), s. 39-79.
- Eriksson, Arita, 2006. *Europeanization and Governance of Defence Policy: The Example of Sweden*, doktorsavhandling i statsvetenskap vid Stockholms universitet, 91-7155-321-5.
- Europeiska kommissionen, 2001. *European Governance. A White Paper*, COM (2001), 428, tillgänglig på https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/doc_01_10 (hämtad 19 augusti, 2025).
- Featherstone, Kevin & Radaelli, Claudio (red.), 2003, *The Politics of Europeanization*. Oxford: Oxford University Press.
- Goldmann, Kjell, Hallenberg, Jan, Jacobsson, Bengt, Mörtz, Ulrika & Robertsson, Alexa, 1999. *Politikens internationalisering*. Lund: Studentlitteratur.

- Goldmann, Kjell, 2001a. *Nationality versus Europeanisation: the national view of the nation in four EU countries*. Stockholm: Stockholms universitets förlag. (URN: urn:nbn:se:su:diva-26291.)
- Goldmann, Kjell, 2001b. *Transforming the European Nation-State: Dynamics of Internationalization*. London: SAGE.
- Goldmann, Kjell, 2003. *Övernationella idéer: EU som ideologiskt projekt*. Stockholm: SNS förlag.
- Haas, B, Ernst, 1958. *The Uniting of Europe: Political, Social and Economic Forces, 1950–1957*. Berkeley: University of California Press.
- Habermas, Jürgen, 1998. *Den postnationella konstellationen*. Göteborg: Daidalos
- Hellman, Maria, 2006. *Televisual Representation of France and the UK under Globalization*, doktorsavhandling i statsvetenskap vid Stockholms universitet, 91-7155-219-7.
- Herolf, Gunilla, 2004. *France, Germany and the United Kingdom – Cooperation in Times of Turbulence*, doktorsavhandling i statsvetenskap vid Stockholms universitet, 91-7265-797-9.
- Jacobsson, Bengt & Sundström, Göran 2003. *Från hemvävd till invävd*. Malmö: Liber.
- Jacobsson, Kerstin, 2004. "Between the Deliberation and Discipline: Soft Governance in EU Employment Policy", s. 81-102 i Mörtz, Ulrika, (red.), *Soft Law in Governance and Regulation*. Cheltenham: Edward Elgar.
- Mörtz, Ulrika, 1996. *Vardagsintegration – La vie quotidienne – i Europa. Sverige i EUREKA och EUREKA i Sverige*, doktorsavhandling i statsvetenskap vid Stockholms universitet, 91-7153-460-1.
- Mörtz, Ulrika, 2003. *Organizing European Cooperation: The Case of Armaments*. Lanham, MA: Rowman & Littlefield.
- Mörtz, Ulrika (red.), 2004. *Soft Law in Governance and Regulation: An Interdisciplinary Analysis*. Cheltenham: Edward Elgar.
- Mörtz, Ulrika, 2008. *European Public-Private Collaboration: A Choice between efficiency and democratic accountability?* Cheltenham: Edward Elgar.
- SOU 2008:104, "Självständiga lärosäten", betänkande av Autonomiutredningen. Tillgänglig på https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/statens-offentliga-utredningar/sjalvstandiga-larosaten_GWB3104/html/ (hämtad 11 augusti 2025).
- Vifell, Åsa, 2006. *Enklaver i staten. Internationalisering, demokrati och den svenska statsförvaltningen*, doktorsavhandling i statsvetenskap vid Stockholms universitet, 91-7155-243-X.
- Wallace, Helen & Wallace, William, 1996. *Policy-making in the European Union*. New York: Oxford University Press.
- Örnberg Cisneros, Jenny, 2009. *The Europeanization of Swedish Alcohol Policy*, doktorsavhandling i statsvetenskap vid Stockholms universitet, 978-91-7155-748-3.